

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านที่ได้
รับการสนับสนุนจากองค์การอนุเคราะห์เด็กนอร์เว, จังหวัดขอนแก่น

นายสมพงษ์ บัวชาบาล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาศึกษามหาบัณฑิต

ภาควิชาศึกษาศาสตร์-มานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2531

ISBN 974-568-946-7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

014401

143/11-2915

PEOPLE'S PARTICIPATION IN DEVELOPMENT ACTIVITIES :
A CASE STUDY OF REDD BARNA SPONSORED INVOLVEMENT IN RURAL DEVELOPMENT
IN KHON KAEN

MR. SOMPONG BUACHABAN

A Thesis Submitted in Partial fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Sociology - Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1988

ISBN 974-568-946-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนา:ศึกษาเฉพาะ
 กรณีหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การอนุเคราะห์เด็กคนอร์เว,
 จังหวัดขอนแก่น

โดย นายสมพงษ์ บัวขามาล

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

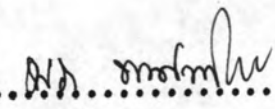
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์

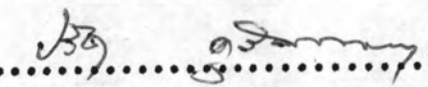
ปีการศึกษา ๒๕๓๐

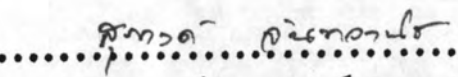
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อุดมคติให้บัณฑิตวิทยาลัย
 เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร ประเมินคุณภาพบัณฑิต

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 (ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา พงศาพิชญ์)

 อาจารย์ที่ปรึกษา
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์)

 กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช)

สมพงษ์ บัวชาบาล : การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การอนุเคราะห์เด็กนอร์เว, จังหวัดขอนแก่น

(PEOPLE'S PARTICIPATION IN DEVELOPMENT ACTIVITIES : A CASE STUDY OF REDD BARNA SPONSORED INVOLVEMENT IN RURAL DEVELOPMENT IN KHON KAEN)

อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธุ์

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การอนุเคราะห์เด็กนอร์เว จังหวัดขอนแก่น บ้านแฝงและบ้านหนองกุง เป็นหมู่บ้านตัวอย่างที่เลือกศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ คือ สังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ โครงการ ผู้ร่วมเป็นสมาชิกและไม่ใช่เป็นสมาชิกในโครงการต่าง ๆ

ผลการศึกษาพบว่า ความแตกต่างทางสภาพแวดล้อมชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา จากการทำบ้านแฝงมีสภาพกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองในหมู่บ้าน วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมอันได้แก่ พื้นที่ที่เหมาะสมกับโครงการทางด้านการเกษตร คนอพยพไปทำงานนอกชุมชนน้อย มีกลุ่มผู้นำที่รวมตัวกันคอยกระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรม คนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน เป็นต้น มีผลทำให้โครงการต่าง ๆ สามารถดำเนินไปอย่างมีความก้าวหน้า แต่ที่บ้านหนองกุงพบว่า เงื่อนไขต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนาในลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ไม่เหมาะสมต่อความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนความคิดเห็นในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน ทำให้โครงการพัฒนาต่างประสบผลสำเร็จน้อย

ในด้านการมีส่วนร่วมนั้น พบว่า นอกจากจะพิจารณาจากจำนวนคนที่เข้าร่วมโครงการจำนวนโครงการและวัตถุประสงค์ที่เพิ่มขึ้น ยังต้องพิจารณาในด้านคุณภาพ คือ คนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของคนในขั้นตอนการพัฒนาต่าง ๆ ใดอย่างเหมาะสมหรือไม่ เพราะถ้าประชาชนสามารถเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา คือ 1. ค้นหาปัญหา วิเคราะห์หาแนวทางแก้ไข 2. ตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาวางโครงการ 3. ปฏิบัติตามโครงการที่วางไว้ 4. มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 5. ประเมินผลโครงการ จึงจะแสดงให้เห็นว่า คนในชุมชนเป็นผู้ทำการพัฒนา ไม่ใช่รอรับผลการพัฒนาอย่างเดียว การมีส่วนร่วมเช่นนี้ ทำให้การพัฒนาเกิดความต่อเนื่อง เช่น ที่บ้านแฝง แม้ว่าจะองค์การจะออกมาจากชุมชนแล้ว แต่คนในชุมชนก็ยังคงดำเนินการพัฒนาได้ตรงกันข้ามกับที่บ้านหนองกุง ชาวบ้านมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ใดอย่างจำกัด จึงไม่สามารถสืบต่อการพัฒนาจากองค์การฯ ได้

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา สังคมวิทยา
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา 3

SOMPONG BUACHABAN :PEOPLE'S PARTICIPATION IN DEVELOPMENT ACTIVITIES : A CASE STUDY OF REDD BARNA SPONSORED INVOLVEMENT IN RURAL DEVELOPMENT IN KHON KAEN. THIS IS ADVISOR : ASSO. PROF. PREECHA KUWINPANT, PH.D. 152PP.

The purpose of this study is to compare and contrast people's participation in village activities in two villages sponsored by the REDD BARNA in Khon Kaen province. Ban Fang and Ban Nongkung were the selected villages. Qualitative research methods i.e. participant observation and informal interviews were employed to gain intensive data from village informants including village leaders, project committees, and both members and non-members of the projects.

It was found that differences in natural and social environments between the two villages resulted in different degree of people's participation. Ban Fang occupied more favorable physical as well as economic, social, political, cultural and historical conditions such as good land for promotion of agricultural activities, less member of out-migration, good cooperation from village leaders for village participation in various projects, kinship ties and so on. Progress in most projects in Ban Fang were due to these conditions. In contrast, Ban Nongkung had less favorable conditions to encourage successful project in the same maner. People were less interested in involving in development activities . Many pojects were not suitable for village problems.

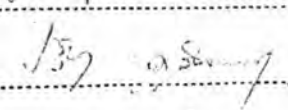
It was also found that not only increasing number of Villager participants and/or number of projects and supporting materials, but also appropriate participation in all steps of the development process had to be taken into consideration. These steps were : 1. Finding the problems of community 2. Decision making 3. Implementation 4. Benefits 5. Evaluation. Unless villagers participated properly in those processes, the development projects would not be succesful and also villagers would not be capable of keeping on all the projects. Villagers in Ban Fang had shown that they were capable of taking over all the project themselves, whereas villagers in Ban Nongkung could not do the same without support from the organization.

ภาควิชา Sociology - Anthropology.....

สาขาวิชา Sociology.....

ปีการศึกษา 1987.....

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จด้วยความช่วยเหลือจากหลาย ๆ ฝ่าย บุคคลที่มีส่วนส่งเสริม
อย่างยิ่ง คือ รศ.ดร.ปรีชา ศุวรินทร์พันธ์ ที่ให้ค่าปรึกษาหารือและคอยแนะนำช่วยเหลือในการ
แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่ทำการวิจัย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นโดยได้รับ
คำแนะนำ ปรึกษาหารือจาก รศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์ และ รศ.ดร.สุภางค จันทวานิช อาจารย์
ได้ให้กำลังใจในการทำงานเสมอมา นอกจากนี้อาจารย์ยังได้เป็นประธานและกรรมการสอบ
วิทยานิพนธ์ ผู้ศึกษามีความทราบซึ่งในความกรุณาของอาจารย์ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ไว้
๓ โอกาสนี้ด้วย

บุคคลที่มีส่วนช่วยให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จโดยการให้ข้อมูล ให้ค่าปรึกษาแนะนำ คือ
คุณจรินทร์ บุญมีชัย คุณอรพรรณ ณ บางช้าง คุณสมชัย วงศ์ประเสริฐสุข นับได้ว่าบุคคล
ทั้ง ๓ ท่านมีส่วนผลักดันให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเป็นอย่างมาก

ขอขอบคุณ คุณกันรัตน์ อิงคะสุร คุณสมชาย ไชยเกษร ที่มีส่วนช่วยในด้านการจัดพิมพ์
ต้นฉบับ คุณอรุณ แสงสุวรรณ คุณสวัสดิ์ แก้วแสงออน และ Mr. Gerald Pierce
ให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ ให้ค่าปรึกษาตลอดมา

ในโอกาสเดียวกันนี้ ขอขอบคุณ คุณเจีร์ วรรณ พันธุ์วัง คุณกุหลาบ คงวันดี คุณดวง
ทองคำ ชาวบ้านหนองกุงและชาวบ้านต่างที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณ คุณสุรเชษฐ์ ไชยบุทร ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และประสาน
งานกับทางมหาวิทยาลัยในช่วงที่ผู้ศึกษาอยู่ต่างจังหวัด ขอขอบคุณ พี่ ๆ และน้อง ๆ ทุกคนที่
คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือ กราบขอบคุณ ผศ.วัลลีย์ ผศ.ดร.บรรจง จันทราสา และ
ผศ.บุญเคิม พันธอม ที่ให้ความช่วยเหลือตลอดมา

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อมိคา มาร์คา ที่ทำให้ผู้ศึกษา
มีกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนกระทั่งสำเร็จ และสามารถปรากฏแก่สายตาทุกท่าน
ในปัจจุบัน

สมพงษ์ บัวชาบาล

4 เม.ย. 2531

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ฅ
สารบัญแผนที่	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
กรอบความคิดในการศึกษา	3
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
ขอบเขตของการวิจัย	13
วัตถุประสงค์	13
สมมุติฐาน	13
นิยามศัพท์เฉพาะ	14
วิธีวิจัย	15
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	17
2 สภาพชุมชนและโครงการพัฒนาในชุมชนที่ศึกษา	18
สภาพชุมชน	18
ประวัติชุมชน	18
ลักษณะกายภาพ	19
ประชากร	24
การศึกษา	27
การเมืองการปกครอง	29
เศรษฐกิจ	36
สภาพทางสังคมของหมู่บ้าน	48
วัฒนธรรม	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
โครงการพัฒนาในชุมชน.....	54
กิจกรรมที่ส่งเสริมโครงการ.....	54
วิธีส่งเสริมความรู้.....	57
โครงการส่งเสริมอาชีพและการพึ่งตนเอง.....	61
3 เจือปนไขของการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมชุมชน.....	75
ซีตจำกัดเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ.....	76
ซีตจำกัดทางคานเศรษฐกิจ.....	77
ซีตจำกัดทางคานการ เมืองการปกครอง.....	79
ซีตจำกัดทางคานสังคม.....	81
ซีตจำกัดทางคานวัฒนธรรม.....	82
ซีตจำกัดทางคานประวัติศาสตร์.....	83
4 เจือปนไขการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวกับลักษณะโครงการ.....	86
ความซับซ้อนของโครงการ.....	86
ความรวดเร็วของผลประโยชน์.....	88
ความเชื่อมโยงของโครงการ.....	90
ความต้องการทางคานทรัพยากร.....	95
ความยืดหยุ่นของโครงการ.....	100
ลักษณะการบริหารโครงการ.....	104
5 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนา.....	110
การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาวิเคราะห์ปัญหาพิจารณาแนวทาง แก้ไข.....	110
ตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา วางโครงการในการแก้ไขปัญหา.....	112
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติคานโครงการที่วางไว้.....	113
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์.....	115
การมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ.....	117

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6 สรุปและข้อเสนอแนะ	
เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม	119
ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม	129
ข้อเสนอแนะ	133
บรรณานุกรม	135
ประวัติผู้เขียน	142

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-1	25
2-2	25
2-3	26
2-4	27
2-5	28
2-6	29
2-7	41
2-8	47

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1-1	กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา	9
2-1	กระบวนการเรียนรู้และกำหนดกิจกรรม การพัฒนาของหมู่บ้าน ภายใต้การสนับสนุนขององค์การอนุเคราะห์เด็กนอร์เว	60

สารบัญแผนที่

	หน้า
แผนที่ 2-1 หมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนขององค์การอนุเคราะห์เด็กกนอร์เว...	21
2-2 การตั้งบ้านเรือนของบ้านแฝง	22
2-3 การตั้งบ้านเรือนบ้านหนองกุง	23